

Художня культура Козацької доби

Підготувала:
Голуб Маргарита

Зміст

- Вступ
- Українське бароко
- Архітектура
- Графіка і живопис
- Майстри графіки і живопису
- Портрет
- Портрет “Козака
Мамая”
- Висновок

Вступ

На межі XVI і XVII століть у суспільне й духовне життя України наче увірвався вітер змін. Буквально на очах одного-двох поколінь іншими ставали політичні реалії, спосіб життя, спосіб мислення. Все, що торувало собі дорогу у XVI столітті, проросло й задіяло. Звичайно, картина українського світу, яку бачимо, в ці віки формувалася впродовж попередніх часів, однак надзвичайно багато заважила Хмельниччина — як загальнонаціональне піднесення, пов'язане з визвольною боротьбою, що підняло Україну з колін і відродило смак політичної й культурної творчості. Виникли нові, відповідні часові світовідчуття. Змінився менталітет українців, бо став відчутним зв'язок часів: Україна — правонаступниця Київської Русі — відновлювала свою державність, школу, мову, храми. Її художній геній породжував літературу, музику, живопис і архітектуру, в яких риси європейського Нового часу поєдналися з національною специфікою і проблематикою. І все це стало можливим завдяки зрослій вазі й авторитетові, а відтак і діяльності козацтва.

Українське бароко

Українське бароко привнесло нові виміри й нові значення в українську геральдику. Символіка старих середньовічних гербів зазнає істотних змін. Раніше правом герба користувалися лише українці, поляки, литовці шляхетного походження. Вихід на історичну арену українського козацтва, виникнення інституту гетьманства, вродження полкового адміністративного поділу території України спричинили появу нових претендентів на носіння гербів. Це час посиленої герботворчості.

У символіці українських гербів годі шукати химерних зображень східного походження (чим захоплювалася європейська знать) драконів, літаючих чудовиськ тощо. Емблемотворчість і герботворчість українського бароко ґрунтувалися на пошукові предметів-асоціацій, в народному побуті, в природі, оточуючому середовищі або утворенні так званих складних гербів внаслідок шлюбів або корпоративних об'єднань. Часто, густо при творенні гербів для полкових міст і впливових козацьких родин символічного значення набували речі, які доти символами не вважалися.

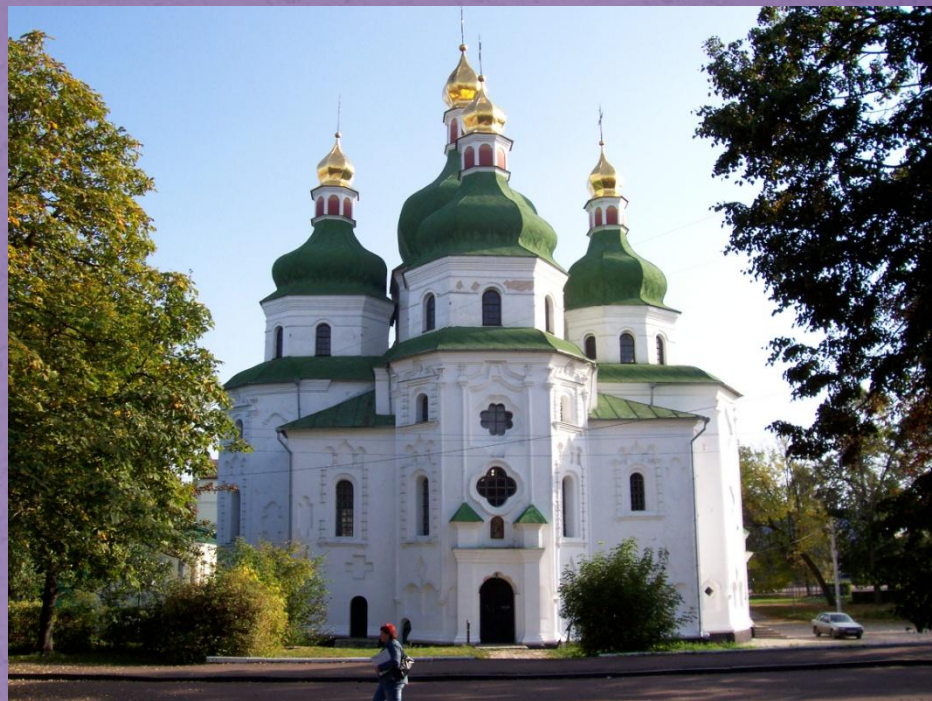
Архітектура

Для архітектурних споруд, створених в Гетьманщині й Слобідській Україні, дослідники використовують термін козацьке бароко. Барочний храм не мав чітко вираженого фасаду, він був однаковим з усіх боків — здавалося, ніби його споруда весь час обертається навколо своєї осі. Так само і внутрішній простір позбавлений чітких меж. Стіни в ньому вигинаються, подрібнюються, розчленовуються, створюючи враження нескінченності. Крім того, барочні споруди були пройняті ідеєю величчя козацької України, і тому немало з них мали грандіозні розміри, як, скажімо, Миколаївський собор у Києві.

Більш усього українських барочних споруд було побудовано при гетьмані Івані Мазепі. Барочним спорудам властиві нагромадження розкішних прикрас, підкреслена декоративність, грандіозність. На цьому побудовано близько десяти храмів. У Києві, зокрема, Мазепа опікувався будівництвом Богоявленської церкви, Миколаївського собору, церкви Всіх Святих над Економічними воротами Києво-Печерської лаври. При Мазепі барочні риси здобули давні, ще часів Київської Русі, споруди — Софійський і Михайлівський Золотоверхий собори в Києві, які відновили на кошти гетьмана. Перебудовували у стилі бароко Успенський собор і Троїцьку надвратну церкву Печерської лаври. Власне, в такому барочному вигляді ці храми зберігаються йнині. Так, у Софійському соборі над зовнішніми галереями збудували другі поверхи і декілька нових куполів. Майже всі куполи характерної барочної форми (грушовидної), покриті золотом. Тоді ж була створена велична 76-метрова дзвіниця, прикрашена густим рослинним орнаментом. До речі, розкішні ліпні прикраси — характерна особливість козацького бароко. Щедро застосований розкішні ліпні прикраси — характерна особливість козацького бароко. Щедро застосований цей стиль і в інших спорудах, про які піклувався Іван Мазепа, зокрема в Троїцькій надвратній і Всіх Святих церквах Печерської лаври. Але якщо орнамент Троїцької церкви — рослинний, то в церкві Всіх Святих він складений з геометричних елементів.

Архітектура

Архітектура

Кошти в будівництво вкладав не тільки гетьман Мазепа. Багато храмів побудовано на гроші інших гетьманів і козацької старшини. На засоби стародубського полковника Михайла Міклашевського зведено декілька церков на шляху від Стародуба до Києва: у Новгороді-Северському, Глухові, а також Видубецькому монастирі в Києві (кам'яна трапезна з Преображенською церквою і Георгіївський собор (1696—1701); Преображенська церква у Великих Сорочинцах (1732) — на засоби гетьмана Данила Апостола. Справжніми шедеврами світової архітектури в стилі козацького бароко є також Преображенський собор Мгарського монастиря біля Лубен (1684—1692), Хрестовоздвиженський собор у Полтаві (1709), Покровський у Харкові (1689), Спасо-Преображенський в Родзинках (1684), церква Катерини в Чернігові (1716).

Графіка й живопис

Найбільшими українськими художниками-граверами були Олександр і Леонтій Тарасевичі. У 1702 р. в Києві вийшов з друку «Києво-печерський патерик» з 40 гравюрами Леонтія Тарасевича. Славу неперевершеного гравера придбав Іван Щирський — автор численних графічних портретів, алегоричних сценок і т.п. Його гравюри складні і химерні. Химерні сплетення рослинних орнаментів поєднуються з античними, глибоко символічними сюжетами і реалістичними зображеннями. Такі ознаки властиві й іншим графічним пам'ятникам епохи бароко.

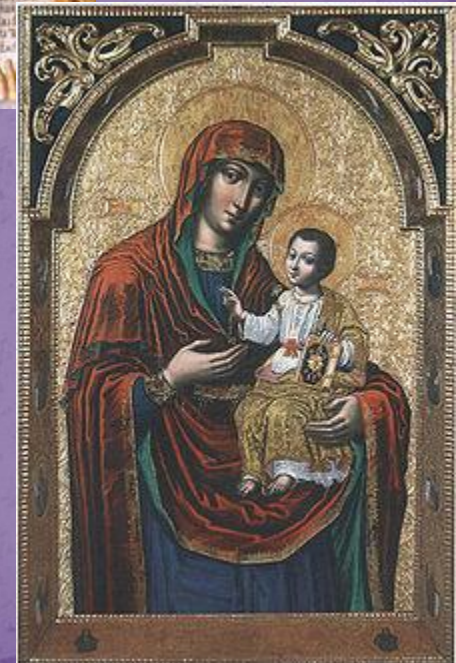
Нові художні принципи поступово розповсюджувалися в іконописі. У розписах українських церков виразніше виявлялися народні мотиви. Іконописні образи набували рис, вихоплених з повсякденного життя, частково наближаючись до світських.

Своєрідне об'єднання іконописних традицій з тодішніми художніми досягненнями спостерігалось у творчості Івана Рутковича і Іова Кондзельовича.

Майстри графіки та живопису

- Іван Руткович (? — 1703) прославився майстерно виконаними окремими образами іконостасів в селах Волиця-Деревлянська, Воля-Висоцока, Потеличі (Львівська область) і іконостасу церкви Різдва Христового в р. Жовкве.
- Тривалим був шлях художнього становлення Іова Кондзельовича (близько 1667 — після 1740) з Жовкви. Він настирливо шукав нові виразні засоби, відмовився від зовнішньої декоративності, віддаючи перевагу розкриттю внутрішнього світу людини.

Портрет

Велику популярність мав в ті часи ктиторський портрет — зображення меценатів, добродійників храму. У вівтарній частині Успенського собору Києво-Печерської лаври було зображено 85 історичних осіб. Серед них — портрети Острозьких, Вишневецьких, Сангушек, гетьманів Хмельницького і Мазепи. Розвивався і світський портретний живопис. Портрети замовляли представники козацької старшини, власне, тому їх і називають козацькими. У багатьох козацьких старшинських маєтках створювалися невеликі портретні галереї.

Портрет “Козака Мамая”

Найбагатшим вважають зібрання портретів родовому маєтку полковника Сулими на Київщині. По всій Україні надзвичайною популярністю користувалося зображення козака Мамає. Впродовж XVIII в. його можна було побачити в кожному українському будинку. Козака малювали масляними фарбами на полотні, стінах, дверях, віконцях, кахлі, скринях, посуді і навіть на вуликах, вважаючи символічне зображення Мамає оберегом. Збереглася велика кількість варіантів народної картини. Дослідники одностайні у тому, що козак Мамає - втілення найголовніших рис української вдачі. Популярність цього художнього образу в XVIII і навіть XIX в. виразний факт: з часів руйнування Української держави, знищення залишків державної незалежності український народ не втрачав надії на звільнення. Прагнення до волі — основна ідея народної картини.

[illegible]

Висновок

Козацька культура — унікальне і неповторне явище, її феномен має барокове забарвлення. "Химерний" стиль був породжений непростими, бурхливими соціально-історичними обставинами. Визвольна війна середини XVII ст., постійні військові походи, перебування на межі життя і смерті породили в козацькому середовищі типово бароковий світогляд. Його особливістю було сприйняття світу, людського життя як швидкоплинного і скороминущого явища своєрідної гри, сповненої ілюзій, химер і вигадок. Звідси — намагання прожити барвисте та яскраве життя, прагнення до веселощів і радості. Цей стиль був покликаний розбурхати людські почуття, збудити уяву, викликати контрастні емоції. В ньому завжди поряд добро і зло, любов та ненависть, Бог і диявол, життя і смерть, радість і смуток.

